

šljenja v pravilnem spoznanju, da /.../ šele vzgoja omogoča udejanjenje revolucionarne volje.«¹ Od Locka in kajpak Rousseauja, do nekoliko poznejših meščanskih mislecev, Fichteja in celo Hegla, so dokaj določne ideje o funkciji vzgoje (in izobraževanja) na sledi uresničitve projekta, ki je z meščansko revolucijo postal legitimen kot projekt udejanjenja vrste običih kategorij. Na eni strani je posameznik, določen s pojmom subjekta, bodisi izenačen s tem pojmom bodisi kot njegova »pojavná oblika«, na drugi strani pa so instance občestva, ki mu zagotavljajo svobodo: osvobojena privatna lastnina, pravo, nacija in država. Idealistične filozofije zgodnjega meščanskega obdobja v premišljanju kategorije svobode postulirajo vzgojo kot nujni pogoj, ki šele posreduje možnosti, da posameznikom svoboda lahko služi, namreč individuuum se mora usposobiti za državljana, kar pomeni, da je zajet v pravno kategorijo subjekta. Ta kategorija se konkretizira glede na svobodno privatno lastnino, zato ni nič čudnega, da v klasičnih besedilih meščanske filozofije določitvam funkcije vzgoje do polnoletnosti in za polnoletnost, pogosto sledi tema o dedovanju lastnine.

To, kar karakterizira zgodnje ideje o funkciji vzgoje in izobraževanja, je z današnjega stališča skorajda naivni optimizem – pri sicer še zdaleč ne naivnih mislecih. Zdi se, kot da so pojmi recimo kulture, znanja in morale povsem transparentni, enoznačni ali pa se za takšne izkažejo, brž ko je beseda o prenašanju dosežkov meščanske revolucije na nove generacije. Pri Heglu kot »enciklopedičnem mislecú« meščanske epohe so vsi načelni problemi rešeni na pravno-teoretski ravni. Vzgoja otrok je določena pozitivno po *nравnosti*, ki naj jo vzgoja neposredno vsadi vanje in negativno po tem, da jih dvigne iz »naravne neposrednosti, v kateri se izvorno nahajajo, k samostojni in svobodni osebnosti ter s tem k izstopu iz naravne enotnosti družine«.² V dodatku k paragrafu, ki smo ga pravkar omenjali, pa zasledimo še namig, da je treba »slabim staršem otroke odvzeti, da bi jih bolje vzgojili«. Celo pri Heglu, za mnoge največjem filozofu vseh časov in avtorju zadnjega popolnega filozofskega sistema, je potemtakem mogoče najti isto »naivno idejo« kot tudi pri sicer cinično kritiziranih predhodnikih, torej idejo o vzgojljivosti otrok na eni strani in o vrednotah, ki naj bi jih z vzgojo na otroke prenesli na drugi strani.

Zgodovinsko je sicer jasno, da je bil čas »velikih idej o poslanstvu vzgoje in izobraževanja« hkrati čas, v katerem še ni bil realiziran šolski sistem, ki bi se obnašal v skladu s humanističnimi zahtevami pomembnih avtor-

¹ Bernard Willms, *Revolution und Protest oder Glanz und Elend des Bürgerlichen Subjekts*, Berlin 1969, 12.

² G. W. F. Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, Werke 7, 327, 328.